

Schoolloopbanen van Turkse en Marokkaanse jongeren: De Mammoet komt in actie

Door Marisca Milikowski

Succesvol zijn, diploma's halen, later goed verdienen – dat wil iedereen. Maar twintig jaar lang elke dag naar school, elke dag achter de boeken kruipen, proefwerken maken, tentamens doen – dat wil eigenlijk niemand. Toch is dat wat je moet doen om aan een doctoraal of HBO-diploma te komen. Falen is niet zo moeilijk in het onderwijs; laat de natuur haar gang maar gaan en het is zo gebeurd. Succes boeken is veel moeilijker, en daarom ook wel zo interessant. Hoe brengen mensen het op? Die vraag staat centraal in *De sleutel tot succes* waarin Maurice Crul de onderwijsloopbanen van Turkse en Marokkaanse leerlingen analyseert en zo, en passant, ook een spannend beeld schetst van de Mammoet in actie.

Van de 86 door Maurice Crul geïnterviewde Turkse en Marokkaanse scholieren en studenten van de tweede generatie zit ongeveer de helft op een succesroute en de andere helft dus niet. Wat Crul een succesroute noemt is er een die naar het HBO of naar de universiteit leidt. De meest gangbare entree daartoe is een HAVO- of VWO-diploma, en naar dat criterium deelt Crul dan ook zijn respondenten in; om tot de succesvollen te worden gerekend moet je minimaal HAVO doen. Op die basis begint hij een speurtocht naar de beslissende verschillen tussen de twee groepen. Wat zijn de sleutels tot een succesvolle onderwijsloopbaan?

Om daar achter te komen heeft Crul per leerling geïnterviewd wat er is gebeurd voorafgaand aan de belangrijkste selectiemomenten in het schoolsysteem. Zulke momenten zijn, allereerst, 'het schooladvies' in groep acht, en vervolgens de rapportcijfers aan het eind van de brugklas. Binnen Crul's opzet vormt het MAVO-examen een derde belangrijk selectiemoment. Immers: wie alle vakken op D-niveau doet mag alsnog door naar de HAVO. Crul heeft zijn mensen geïnterviewd met alle gegevens erbij: toetsscores, schooladviezen, rapportcijfers en diploma's. Daardoor kan hij precieze en gerichte vragen stellen. Zoals: wat ging je doen toen je die vijf had? Ging je harder werken? Wie hielp je daarbij? Die laatste vraag blijkt erg belangrijk. Wie de succesroute doorloopt blijkt bijna altijd hulp gehad. Hulp bij het kiezen van de juiste school, hulp bij een moeilijk vak, hulp bij het doorzetten op moeilijke momenten. Niemand, zo blijkt maar weer eens, trekt zich louter aan zijn eigen schoenveters omhoog.

"Pas als je de bal een zetje geeft gaat hij rollen", zo drukt een Turkse vader het uit, en zulke zetjes zijn belangrijk in dit boek. "Ik herinner me dat de leraar altijd tegen me zei: het is *het* boek, in plaats van *de* boek", vertelt een leerling. "En dat hij zei: je mag niet naar het VWO als je dat blijft zeggen". Een ander herinnert zich dat de kleuterjuf op huisbezoek kwam en zei dat er in het gezin meer Nederlands gesproken moest worden, want anders zouden de kinderen een achterstand oplopen. Zijn moeder nam dat heel serieus. Ze benoemde voortaan alle voorwerpen twee keer. "Het hele huis kenden we in twee talen toen we vier waren".

De lat moet ook niet te laag worden gelegd. "Ik geloof er gewoon echt in, dat als je leerlingen in een bepaalde omgeving stopt, ze zich dan aan zo'n omgeving gaan aanpassen", zegt een studente met ervaring ter zake. "Dus als jij mij op een LBO stopt, dan zal ik als een LBO-er gaan leren. Maar als jij mij op een MAVO stopt, dan zal ik mij als een MAVO-leerling gaan gedragen." En een jongen zegt: "Mijn ouders wisten in feite niet wat MAVO en HAVO is. Ze weten het echt niet, ze vinden bijvoorbeeld een loon van drieduizend gulden heel hoog. Dat heeft ook een bepaalde invloed op mij. Dan ga ik dat ook goed vinden, terwijl je gewoon meer moet willen."

Als de school die stimulans niet geeft moet iemand anders het doen. Zo herinnert een leerling zich dat de meester in groep acht tegen hem zei: “Weet je wat jij moet doen? Je moet ITO gaan doen, lekker met je handen werken, of LTS. Geschrokken reageerde hij: “maar meneer, ik wil dokter worden.” De onderwijzer hield het echter op LBO. Gelukkig wist zijn oudere zus er voor te zorgen dat hij naar een brede brugklas ging. Nu volgt hij een HBO-opleiding.

Eindcijfers in de brede brugklas beslissen welk schooltype je mag gaan doen. De cijfers voor de exacte vakken leggen daarbij veel gewicht in de schaal. En die vakken – niet de talen dus! - blijken ook voor deze geïnterviewden hèt grote struikelblok te vormen. Een voldoende halen voor Wiskunde, daar draait het in die fase vaak om. Het probleem met de exacte vakken, schrijft Crul, is dat maar weinig leerlingen de stof zelfstandig kunnen verwerken. Bijna iedereen heeft op een gegeven moment wel voor bepaalde onderdelen extra uitleg nodig. Wie dat niet krijgt raakt bij die vakken snel achterop. Van degenen die uit de brugklas doorstromen naar de HAVO of het VWO blijkt dan ook vrijwel iedereen hulp met Wiskunde te hebben gehad.

Vaak komt die hulp van een oudere broer of zus, die de kleintjes en passant ook bijbrengen “dat Wiskunde niet puur inzicht is, maar dat je ook veel moet oefenen”. Zo vertelt een ervaren zus dat haar broertje zakenman dacht te kunnen worden zonder Wiskunde in zijn pakket. Dat leek hem namelijk te moeilijk. “Nou, toen heb ik het hem goed uitgelegd, met mijn moeder erbij. Ik zei: als je gewoon je huiswerk doet, gewoon alles maken, dan is het helemaal niet moeilijk”. Zulke dingen moet een mens ook leren.

Maurice Crul is – anders dan het sombere Sociaal Cultureel Planbureau - ‘voorzichtig optimistisch’ over de toekomst. Hij stelt vast dat de onderwijsexpertise onder Turken en Marokkanen snel toeneemt. Van de tweede generatie volgt een flinke groep nu een opleiding in het hoger onderwijs. Daardoor zal men in die kringen de lat hoger gaan leggen, beter gaan anticiperen op selectiemomenten, en meer hulp kunnen bieden bij het leren zelf. In feite profiteren jongere broers en zussen nu al van die toegenomen expertise. Onder de succesvollen zijn namelijk opvallend veel jongere gezinsleden.

De sleutel tot succes gaat over Turkse en Marokkaanse leerlingen, maar over ‘hun cultuur’ wordt nu eens met geen woord gerept. Dat is ook nergens voor nodig. Weliswaar duiken in dit boek de nodige ouders op die hun dochter tot haar trouwen thuis willen houden, en die liever willen dat ze thee schenkt voor de visite dan dat ze haar proefwerk leert, maar om zulke ouders te typeren heb je echt geen buitenissige concepten nodig. De Gelukkige Klas van Theo Thijssen kende ze ook al. Nu een vreemde taal erbij doen, zodat het kind later zou kunnen doorleren? Dat kon meester Staal dus in veel gevallen wel vergeten. *Marie Scholten d'r moeder vond zo'n cursus te 'verbonden', ze had het kind teveel thuis nodig, en bovendien, van leren kwam toch niet, de fabriek is d'r voorland, d'r oudste dochter was er ook op, en verdiende aardig. De moeder van Bertha de Rooy voelde er ook weinig voor. Bertha kwam zo gauw mogelijk in het huishouden. Maurits Stam z'n vader vond een avondcursus te bezwaarlijk, de godsdienstschool ging voor.* Ook in andere opzichten doet *De Sleutel tot Succes* wel enigszins aan Theo Thijssen denken. De auteur houdt van het onderwijs. Hij kiest er voor om hoog in te zetten en is trots op degenen die slagen.

Maurice Crul, De sleutel tot succes. Over hulp, keuzes en kansen in de schoolloopbanen van Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie. Het Spinhuis, 2000.

(Boekbespreking in NRC_Handelsblad, 21-01-2000)